

شناسایی و کنترل گیاه دستورالعمل انگلی سَس

تهیه کننده: امور
مناطق
گروه حفظ
نباتات

تیر ۱۳۹۱

به نام خدا

مقدمه :

گیاه انگلی سس با نام علمی *Cuscuta sp.* متعلق به خانواده **cuscutaceae** بوده و در انگلیسی به آن **Dodder** می گویند. در بعضی نقاط دنیا اصطلاحاً به سس ، زلف شیطان ، پیچش جهنم ، ابریشم شبدرو .... می گویند.

سس در اکثر نقاط دنیا می روید و به گیاهان زیادی نظیر یونجه، همیشه بهار، اطلسی، میمون، شب بو، مینا پا بلند، ترون ، درختان و.... حمله میکند و خسارت آن گاهی به حدی است که موجب خشک شدن گیاهان میشود. بعضی از کارشناسان ، سس را به عنوان تنها عضو انگلی خانواده (**convolvaceae**) یا پیچک یاد می کنند.

مرفولوژی و خصوصیات گیاهشناسی سس:

تیره سس (**cuscutaceae**) گیاهان انگلی، یکساله و یا چند ساله غالباً بالارونده و بدون کلروفیل بوده و ساقه ها توسط اندامهای مکنده به میزبان می چسبید. این گیاه انگلی بدون برگ و ریشه است. به نظر میرسد برگها به فلسهای کوچک تقلیل یافته و گلهای نر ماده به صورت منظم به شکل کم و بیش گوشتی معمولاً دسته ای در گل آذین دیده می شود

از این تیره سس حدود ۲۲ گونه در ایران وجود دارد که همگی پارازیت هستند و بر روی گیاهان مختلف دیده می شوند. گونه های مهم عبارتند از :

۱) گونه **Cuscuta epithymum** یا سس درختی : معمولاً دارای ساقه ای به رنگ قرمز است و مجموعه گلپایش کوچک و پرچمها و خامه از جام گل بلندتر می باشند و از آن بیرون می آیند. این سس شاید یکی از قوی ترین علف های هرز موجود در جهان باشد

که ضخامت رشته های سبز رنگ و یا قرمز آن به ۳ میلیمتر می رسد . میزبان های این انگل را انواع درختان و درختچه ها تشکیل می دهند که مهمترین آنها عبارتند از : مو، انار ، مرکبات ، زیتون ، انواع درختان میوه ،

رز و حتی سبزی ها. سس درختی در صورت عدم کنترل می تواند شاخه ها و یا درخت را کاملا خشک نماید.

۲) گونه *Cuscuta europaea*: دارای ساقه ای به رنگ زرد متمایل به سبز است و مجموعه گلپایش بزرگ و پرچمها و خامه از جام گل کوتاه تر و جام همچون محافظی پرچمها و خامه را می پوشاند.

سیکل زندگی:

بذرهای سس در مناطق آلوده، در خاک و یا مخلوط با بذر گیاهان دیگر زمستانگذرانی می کنند. در فصل زراعی بذرهای سس، جوانه زده و ساقه های باریک زرد نارنجی یا قرمز ارغوانی و ... به طول ۳-۹ سانتیمتر تولید می کنند. این ساقه ها فاقد ریشه هستند و به محض حضور در هوا در جهت عقربه های ساعت به طور فعالانه می چرخند و اگر با میزبانی تماس پیدا نکنند به زمین افتاده و چند هفته ای را به حالت خواب می گذرانند و سپس می میرند. اگر موفق به تماس با گیاه میزبان شود روی ساقه چند دوری می پیچد و چند برآمدگی دندانمانند بوجود می آورد و با فشاری که به محل تماس در ساقه میزبان وارد می سازد راه خود را به داخل بافت گیاه تا آوندهای چوبی و آبکش باز می کند. گیاهانی که مورد حمله سس قرار می گیرند ضعیف می شوند و مقاومت خود را در مقابل کم آبی از دست می دهند.

هر بوته سس معمولاً تا ۳۰۰۰ بذر تولید می کند شکل بذرها گرد، بیضوی نامنظم و موجدار می باشند و می توانند تا چند سال (۲۰-۱۰ سال) به حالت خواب باقی بمانند. شعاع گسترش هر سس ۴-۳ متر است.

راههای انتشار: بذرها سس معمولاً به وسیله حیوانات، آب، ادوات کشاورزی و باغبانی، کودهای حیوانی، باد و بذور آلوده انتشار می یابند.

روشهای کنترل:

(۱) توصیه های عمومی

- استفاده از بذور عاری از بذر سس هنگام کاشت
- استفاده از کود حیوانی کاملاً پوسیده
- علف های هرز واسطه مناسبی برای اتصال سس به محصول می باشند. لذا کنترل علفهای هرز یکی از بهترین راه های مبارزه با سس می باشد.
- از تعلیف دام در محلهای آلوده به سس بذر خوداری شود زیرا این بذر ها می توانند توسط فضولات دام به مناطق دیگری انتقال یابند.
- سس را قبل از به بذر نشستن به هر طریق ممکن باید نابود نمود. زیرا همین بذر ها خاک را برای سالهای آینده آلوده می سازند.
- هر قطعه از رشته های سس در طول فصل بهار و تابستان به تنهایی می تواند رشد کرده و آلودگی ایجاد نماید. لذا به هنگام مبارزه مکانیکی کلیه سسهای کنده شده باید در جایی به دور از محصول جمع آوری و روی آن نیز خاک ریخته شود یا بهتر این که سوزانیده شوند تا بذرها موجود نیز از میان بروند.
- شخم عمیق بذر های جدید سس را به عمق خاک می برد و از جوانه زدن آنها جلوگیری به عمل می آورد. زمین های که به این منظور شخم زده می شوند باید تا چندین سال بعد شخم عمیق زده نشوند تا از بالا آمدن بذور دفن شده جلوگیری به عمل آید. البته این عمل باعث می شود تعدادی از بذرها دفن شده در عمق خاک نیز به سطح آورده شوند برای مبارزه با این بذور تیلر و یا شخم کم عمق در بهار جوانه های سس را نابود می سازد.
- کنترل سسهای حواشی مزرعه یا باغ با روش های توصیه شده (مکانیکی، شیمیایی، سوزانیدن و ....) برای پیشگیری از انتقال بذر آن از طریق کانال های آبیاری، حیوانات و غیره.

- تاخیر در آبیاری محصول تا حد زیادی که به آن آسیبی وارد نشود و در نتیجه خشک نگه داشتن خاک تا عمق ۲ سانتی متری مانع از جوانه زدن بذر سس می شود.

مبارزه با سس درختی در باغ ها:

معمولاً باغهایی به سس آلوده اند که از نظر مدیریت علف های هرز ضعیف هستند. بنابراین بهترین اقدام برای آلوده نشدن باغها به سس مبارزه کلی با علف های هرز آن می باشد. زیرا علف های هرز به خصوص بعد از بلند شدن واسطه مناسبی برای رسانیدن سس به سبزینه درختان هستند. بریدن پاجوش درختان و حتی الامکان ، شاخه های نزدیک به زمین امکان آلودگی به سس را به حداقل می رساند.

برای مبارزه با علف های در باغات (به خصوص انار) می توان در اوایل رشد سس و علف های هرز محلول ۱ در صد پاراکوات (۳ لیتر در هکتار) استفاده نمود . ممکن است عملیات سمپاشی یک یا دوبار دیگر در طول فصل رویش نیاز باشد که باید انجام شود. باید توجه داشت که علفکش پاراکوات در اثر برخورد با هر گونه سبزینه گیاهی آنرا خشک می کند. بنابراین هنگام سمپاشی ، سم نباید به درخت اصابت نماید.

در باغهای انگور به خصوص انگور خوابیده توصیه می شود قبل از شروع رشد بهاری سطح باغ توسط ۱۲-۱۵ کیلوگرم دکتال سمپاشی شود و اگر زمین مرطوب نباشد یک نوبت آبیاری پس از سمپاشی انجام شود . استفاده از دکتال در باغ های انار و سایر باغ های آلوده به سس در صورت مقرون به صرفه بودن توصیه می شود. مبارزه مکانیکی با علف های هرز و استفاده از انواع ابزار و تیلر به تعداد دفعات مورد نیاز نیز در کنترل سس و علف های هرز موثر می باشد. بعضی از باغداران درختان را با دست سس گیری کرده آنها را در مکانی خارج از باغ می سوزانند. این کار در کاهش و جلوگیری از گسترش آن موثر است ولی درختان را کاملاً از سس پاک نمی سازند و به این ترتیب مقداری سس روی درخت باقی می ماند که به بذر می نشیند و باغ را برای سال آینده آلوده می سازد.

بهترین راه مبارزه و پیشگیری از حمله سس، جلوگیری از ورود بذر آنها به مزرعه، باغ یا فضای سبز میباشد.

با توجه به اینکه میزبان عمده این انگل در فضای سبز شهر کرج ترون و گاهها برخی قطعات گلکاری و ... میباشد، لازم است کنترل این آفت در فضای سبز به روش زیر انجام شود:

۱- از ابتدای بهار و به صورت دوره ای بوته های ترون و نقاط آلوده به سس مورد بازدید و معاینه قرار گیرند. (خصوصاً در نقاطی که آلودگی به این انگل در سالهای گذشته مشخص شده باشد).

- ۲- به محض مشاهده انگل سس، شاخه های آلوده به سس، پائین تر از محل اتصال انگل به شاخه حذف شود. اینکار باید حتماً قبل از گل دادن یا به بذر نشستن این انگل انجام شود.
- ۳- پس از هرس شاخه های آلوده، سریعاً بقایای هرس از محل جمع آوری و ترجیحاً سوزانده شود. (با توجه به اینکه انگل سس دارای قدرت رویش بالایی میباشد، باقی ماندن حتی قطعه ای کوچک از این انگل در محل، آلودگی مجدد را در پی خواهد داشت).
- ۴- در صورتی که آلودگی شدید باشد کف بر نمودن یا حذف بوته های آلوده توصیه می شود.
- ۵- یکهفته پس از اقدامات صورت گرفته، مجدداً از محل بازدید بعمل آید تا از عدم وجود بقایای سس و رشد دوباره آنها اطمینان حاصل گردد.
- ۶- در صورت آلودگی قطعات کوچک گلکاری به این انگل، حذف کامل بوته های آلوده ضروری میباشد. قبل از کاشت مجدد بوته های گل، تعویض خاک قطعه آلوده به عمق حداقل ۲۰cm با خاک سالم توصیه میشود. از سموم بذرکش نیز میتوان برای ضد عفونی خاک قطعات آلوده استفاده نمود. (حداقل ۲۰ روز قبل از کاشت)
- ۷- مبارزه شیمیایی با این انگل به دلیل آنکه تا کنون علفکش اختصاصی برای مبارزه با انگل سس معرفی نشده، فعلاً توصیه نمی شود.

منابع :

- بهداد، ابراهیم، ۱۳۸۵. فیتوپاتولوژی و بیماریهای مهم گیاهی ایران، انتشارات عطر عترت، ۸۰۰ صفحه.
- بهداد، ابراهیم، ۱۳۶۶. آفات و بیماریهای درختان و درختچه های جنگلی و گیاهان زینتی ایران، چاپ نشاط اصفهان، ۸۰۷ صفحه.

- ۱- شیمی . پرویز (سس و مبارزه با آن زیتون شماره ۱۳۳)
- ۲- مداح . محمد باقر. (سس یونجه و مبارزه با آن از انتشارات ترویج شماره ۱۶۳)
- ۳- مظاهری . علی. (بیولوژی سس و طریق مبارزه با آن در مزارع در دومین گنگره گیاهشناسی)
- 4- Abu-irmaileh. B.E .Management of parasitic weeds (orobanche and cuscuta spp) in North Africa & East. Second international weel cong.
- 5- <http://weediness.blogfa.com/post-99.aspx>